

Radovan Vidović

Split

SPLITSKI ČAKAVSKI (LŪŠKI) DVORI SONJE SENJANOVIĆ-PERAČIĆ

Stručni članak
Professional paper

Čakavska poezija još nije umrla. Od Istre do Korčule ona je doživjela pravu renesansu, pojavio se niz novih imena, mlađih i najmlađih pjesnika; pojavile se čakavski sabori, festivali pjesama. Objavljuju se knjige, djela u stihu i prozi te dramska. Pokreću se časopisi posvećeni proučavanju čakavskoga narječja i književnosti, niču čakavčiči (i »čakavčičići«). Sve to bujanje katkada biva popraćeno modom pa i pseudopoezijom, stihovanim folklorom, inflacijom riječi, kompromitacijom tema i devalvacijom autentičnih vrednota.

Ali, kako bilo da bilo, pokazalo se da je prerano za requiem čakavskoj poeziji dvadesetoga stoljeća; pjevaju je i vrlo mladi pjesnici, u nekih je od njih ona postigla stvaran umjetnički domet, potvrdilo se da se čakavskim idiomom mogu stvaralački opjevati i zavičaj i ovo naše vrijeme. Čakavska poezija, dakle, nije sabijena u rezervat nostalgčnosti gdje samo »kroz buže od madiri vitar sviri« gdje odjekuju umiruća zvona djetinjstva.

Službeni, standardni, književni hrvatski (novoštokavski) jezik, zahvaljujući svomu privilegiranom položaju, općoj pismenosti i svemoćnim sredstvima tzv. medija (općega, javnoga priopćavanja) oduzima čakavskom životne mogućnosti. Ionako teško stanje za primanje čakavske književne riječi postalo je još gorim jer je upravo njezina populacija najviše ili *izumrla*, ili se *raselila*. Čakavska je književnost književnost zavičajnosti, nostalgije i uspomena, pjesništvo svjetova, osobnih i narodnih, kojih više nema, ili koji su na putu da brzo i posve iščeznu. Ali, unatoč tome narječjima se, kao jednom od najjačih uporišta upravo u ove naše dane vraćaju neke visoko modernizirane evropske regije u traženju korijena, individualnosti, u tako simpatičnoj potrazi za duhovnim vrednotama identiteta. Narječje se proglašava, u visoko urbaniziranim i kozmopolitskim sredinama, bitnom značajkom prestiža i tzv. imagea, značajkom i upravo odlikom tradicije, starine, kulture, kontinuiteta, u jednu riječ prepoznatljivim znakom izuzetnog i elitnog. Tu pre-

stižnu funkciju odjednom zadobiva do jučer prezirani i progonjeni dijalekt, koji se tjerao kao »pogreška«, kao bolest.

»... širokim rasponima svoje osebuje književne izražajnosti (leksikom, metaforama, rimom, ritmom i zvukom) čakavština može odraziti svoj svijet stvari i življenja iz takvog kuta ljudske i ambijentalne neposrednosti, koji je svim drugim izražajnim sustavima našega jezika u osnovi nedostupan. U časovima zamora, sumnji i otuđenja, vrijeme velikih sinteza možda baš traži osjećajnu kompenzaciju na zavičajnim korablama, gdje usprkos svemu još žive biljezi naše temeljne ljudske odredivosti.«

»I baš zato jer je izvršena prekasno i svjesnim, decidiranim odlukama nacionalne elite, a ne postupno kroz dugotrajna povijesna sažimanja, književna standardizacija našega jezika imala je u stvari prirodu jedne nacionalne *Magna charta*, pa je kao prvorazredni konstitutivni akt postala i ishodište idejnog pritiska, ishodište prenaplašene nesnošljivosti prema mogućoj književnoj upotrebi jezičnih oblika koji su od nje odudarali. Ali standardizacija o kojoj je riječ bila je prvenstveno pragmatičko rješenje u službi nacionalnih ciljeva te se kao takva i nije mogla poklapati s književnom tradicijom Hrvatske.« (Zvane Črnja)

Prije više od dva desetljeća, u kasnu jesen 1971., imali smo prilike pozdraviti u našoj splitskoj sredini pojavu knjige čakavske memoarske proze, iz pera sada već pokojnoga Velevarošanina Ivana Kovačića s naslovom »Smij i suze starega Splita«. Slijedila je zatim godina 1979., čakavska knjiga splitskih novelica Ive Vlahovića s naslovom »Fjabe«, pa čakavskog pisca Ljube Plenkovića »Da se ne zaudobi«. Konačno je došla (1994.) splitska autorica s knjigom poetske proze, Sonja Senjanović.

»... ono što je rečeno čakavskom poezijom nije (se) moglo izreći ni jednim drugim narječjem unutar hrvatskog jezika tako adekvatno i tako neposredno kao što se to upravo čakavskim dijalektom reklo.

Uzrokom posezanja za čakavštinom nije samo veza s vlastitim djetinjstvom. Radi se o umjetničkom traženju autentične stvarnosti, o evociranju biti doživljenog svijeta, a ne samo o obuhvatanju vlastite ličnosti iz mladih dana, iz djetinjstva, nego svih nezamjenjivih kvaliteta određenoga neponovljivog ljudskog postojanja.«

(Miroslav Brandt)

*

Zbirka pjesničkih proza Splitske Sonje Senjanović-Peračić opet je vraćanje neiscrpivu, najvećemu izvoru, djetinjstvu, najvećemu bogatstvu umjetničkoga nadahnuća i po tome autentičnoj kreaciji.

Ako prelistamo ove pjesme u prozi, ne samo da ćemo otkriti drevni Split, koji je bio pun autentičnih moralnih vrednota, otkrit će nam se i jedna poetska senzibilnost koja treperi prožeta njime u najtanjim treptajima.

I otvaraju se pred nama retci i stihovi:

Dvori ditiinstva moga, Špoža svrj Lušca, Živjenje u strpjenstvu, ... Intimna kronika jedne djevojčice svrj Lušca... Ali ima jedna posebna pjesma, otkrivena pjesma tuge:

»A za pegulu velu, učena dica, o' bogati spliski famij kad bi arivali sa študija iz Zagreba, Praga oli Beča beside su priobučivali u 'svetašnju' robu. I nisu se uspili ni okrenut, puno tega o' baščine uteklo jin je ka anguja iz rukuj.

Mome didi težaku i ocu radniku nisu bili dragi ti novi adukcjuni o' vrkli glav i pitali se: Di su slake riči naše spliske čakavice? Oli sa usan praunuci naši višje neće teč ka slador o' grozja naš lipi 'ČA'? U dvoru i cilome susistvu dica su bila smantana od ti novi riči i posramjeno govorila po domaću. Ka da su bidna dica na žaj kome čakod učinila, mučilo ji je kako vaja govorit. Mali Pera stâ je iz čista mira vikat sa balature: 'Čuješ li me, Ivna, kako sad u fijeno govorin: *Ptijeca na grjani pijeja.*'

I nima te, lipi moj 'ČA'
da prikopan svu zemju sustipansku
umuka si zanavik s babon Đovanon – Oparinkon
i didon Bartulon – Jakoton.

I nima te, i ne moreš višje doć
ni kad lebićada uzbuntra sve do morskoga dna
i bura kad u refule zapuše
i zvizdan zapeče
i sva jidra skoreni.«

Divan, jednostavan *croquis*:

»Špacakamin
Bržje o' vitra
pronija bi se glas:
doša je špacakamin
i svu dicu u dvoru
spopa je straj

Pripadnuti
ukočenoga pogleda gledali
u crni obraz,
ruke i robu,
alat njegov:
balotu gozdenu,
metlicu i bruškin
i debelu žicu zavijenu

Ustravjeni
čekali

svaki iza svoga kantuna
kad će nestat s krova,
i kad će poč iz dvora
šporki, crni špacakamin.«

Sve je to slagogorka poezija, poezija tuge, čežnje, nostalgije i sanjarenja, katkada s malo diskretne gorčine...

Autentičan čakavski svijet življen u pjesništvu. Od prve do posljednje pjesme zrači ljupko prema dragome i iščezlomu svijetu;

Dida moj s percen kaduje na jusni, Tuga za dušon moga grada...
Umirućega GRADA.